

Artikel Schenkzone

Geschreven door:

Esther Vogelaar

Stadsecoloog Gemeente Den Haag

Adri Remeeus, Mariahoeve

Zelfstandig natuuronderzoeker

en ecologisch adviseur

Inleiding

De nodige wenkbrauwen werden gefronst toen bekend werd gemaakt dat er aan de Boekweitkamp twee bouwprojecten gerealiseerd zouden worden. De reacties waren in eerste instantie afwijzend, want bouwen in het groen; moet dat nou zo nodig? En dan nog wel in de Schenk als ecologische verbindingzone! Een ecologisch adviesbureau deed onderzoek naar de natuurwaarden van de geplande bouwlocaties en omgeving daarvan. Het onderzoek bevestigde wat anderen al vermoedden: de ecologische waarde van de zone was gering.

Inmiddels ligt er een uitspraak van onze Minister van Binnenlandse Zaken dat het mogelijk moet zijn dat steden buiten hun grenzen gaan bouwen, dit vanwege de verwachte toenemende bevolkingsdruk. Maar laten we eerlijk zijn; niemand zit erop te wachten dat op enig moment Leiden en Den Haag aan elkaar zijn gegroeid. Het antwoord is dan: vang toekomstige bewoners op binnen de stadsgrenzen en ontwikkel zogeheten natuurinclusieve bouwprojecten. En doe dat dan op een dusdanige manier dat de natuurwaarden behouden en waar mogelijk versterkt kunnen worden. Aan de Boekweitkamp zijn daar goede mogelijkheden voor. Natuur kan wel degelijk ook gebouwd worden!

Een stukje geschiedenis: de Schenk als ecologische verbindingzone

De watergang Schenk werd in 1403 gegraven en de oorspronkelijke loop is nog grotendeels intact. In 1995 zijn een aantal maatregelen genomen om de Schenk ecologisch gezien te verbeteren. In die tijd zijn natuurvriendelijk oevers aangelegd en zijn plaatselijk inhammen gemaakt om oeverplanten zoals lisdodde een kans te geven. En weilanden zijn omgevormd tot bloeiende hooilanden. Hiermee is de schenkstrook een belangrijk stukje natuurgebied in Den Haag geworden.

Een hooilandje binnen de stad

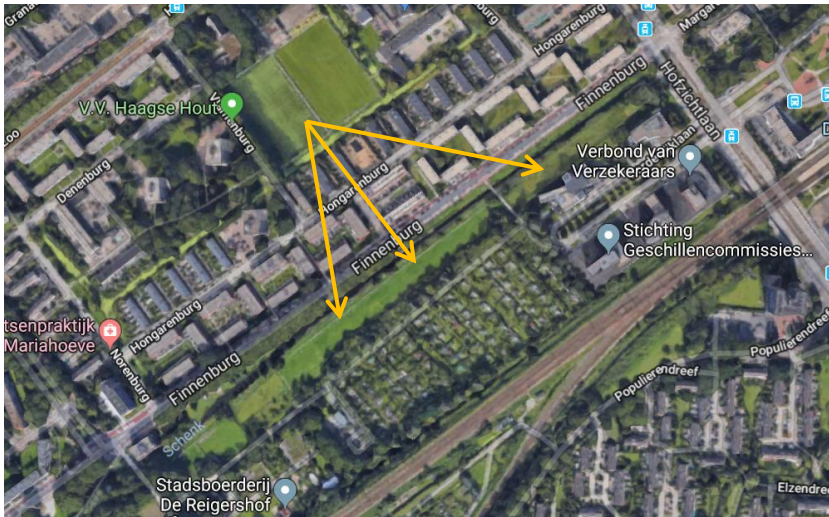
Langs de Schenk ligt een bijzonder stukje natuur. Op deze locatie is in het verleden de bovenste laag van het grasland verwijderd waardoor een vochtig hooilandje is ontstaan met bijzondere plantensoorten zoals rietorchis, grote ratelaar en echte koekoeksbloem. Een gebied waar we heel erg zuinig op moeten zijn.

Hooilandje met echte koekoeksbloem en grote ratelaar

Foto: © gemeente Den Haag

Het gaat om deze locatie:

Nota Ecologische Verbindingszones

In 2009 is de Nota Ecologische Verbindingszones vastgesteld. In deze nota is een netwerk opgenomen van verbindingen tussen groengebieden. Deze verbindingen hebben tot doel de planten en dieren die van nature in de regio voorkomen een zoveel mogelijk natuurlijk leefgebied te geven en de mogelijkheid om zich te kunnen verplaatsen. In de loop van de jaren is veel geïnvesteerd om fysieke barrières op te heffen door looprichels onder bruggen en ondergrondse faunapassages aan te leggen. De Schenkzone is in deze nota ook opgenomen als belangrijke ecologische ader die in verbinding staat met het veenweidegebied buiten de stad. De officiële grens van de zone bevindt zich aan de noordkant van de Schenk, ter hoogte van de voormalige brandweerkazerne. Het deel ten zuiden van de Schenk hoorde daar niet bij en was terrein van de NS.

Bouwontwikkelingen Boekweitkamp en brandweerkazerne

De ecologische verbindingzone Schenkzone bij de Boekweitkamp is ecologisch gezien nog niet op orde. Door de nieuwbouwontwikkelingen op het voormalig terrein van de NS en ter hoogte van de

voormalige brandweerkazerne zagen we kansen om dit deel van de zone ook daadwerkelijk in te richten als ecologische zone van ca. 50 meter breed, inclusief het water. Hiervoor zijn inrichtingsplannen gemaakt op basis van de volgende ecologische uitgangspunten:

- De aanleg van natuurvriendelijke oevers;
- Verwijdering van bomen om natuurvriendelijke oevers aan te kunnen leggen;
- Groepsgewijze aanplant van verschillende soorten inheemse bomen en struiken om zo schuilplaatsen en broedgelegenheid te creëren voor vogels en voedsel voor andere dieren;
- Inzaaien van inheemse bloemenmengsels;
- Het aanleggen van een poel voor amfibieën
- Aanplant inheemse oeverplanten;
- Verleggen van huidig pad langs het water en honden aan de lijn om rust langs de Schenk en poel te creëren voor vogels en andere dieren.

Inmiddels is gestart met de inrichting van het zuidelijk deel door het graven van natuurvriendelijke oevers. Het noordelijk deel zal aansluitend op de nieuwbouwontwikkeling op de kazerne locatie worden aangepakt.

Een oever met kansen voor planten en dieren

Een natuurvriendelijke oever is een oever met een flauw talud. Hierdoor ontstaat een natuurlijke overgang tussen land en water waardoor oeverplanten kunnen groeien zodat bijvoorbeeld vissen hier kunnen schuilen en paaien en watervogels makkelijk de kant op kunnen komen. Bij traditionele beschoeide oevers is geen ontwikkeling van oever- en waternatuur mogelijk.

Inheemse planten als basis voor natuurontwikkeling

In de natuur zijn afhankelijkheidsrelaties tussen plant en dier van groot belang. De planten, bomen en struiken die hier van nature voorkomen hebben de afgelopen duizenden jaren allerlei afhankelijkheidsrelaties opgebouwd met bijvoorbeeld insecten. Zo komen op de inheemse eik *veel* meer insecten voor dan op de Amerikaanse eik. Insecten zijn vervolgens heel belangrijk als voedselbron voor bijvoorbeeld vogels en vleermuizen. Inheems groen is dus heel belangrijk!

Ruimte voor vogels, vlinders en kleine zoogdieren

Vogels, vlinders en kleine zoogdieren hebben baat bij een gevarieerd landschap. En, zij moeten er het hele jaar kunnen leven. In hun leefgebied moet dus een ruime keuze aan voedsel (nectar, bessen, insecten) voorhanden zijn. Het streven bij de inrichting van de ecologische zone in en langs de Schenk (denk hierbij aan een strook van 50 meter, inclusief water) is dan ook gericht op verhoging van de (nu nog geringe) biodiversiteit. Om dat doel te kunnen bereiken, moeten er dus wel bomen worden verwijderd. Het is belangrijk om te beseffen dat de waarde van bomen voor vlinders nihil is en dat de meeste vogelsoorten op of vlak boven de grond broeden in dicht struweel. Het ideale beeld is dan

ook een mix van clusters inheemse (nieuwe) bomen en struiken, zoals vlier, meidoorn en sleedoorn en bloemrijk grasland. Uitgekiende inheemse kruidenmengsels, in combinatie met natuurvriendelijke en glooiende oevers, gaan een habitat creëren waarin veel vogels en insecten zich zullen thuis voelen. Nu nog is het aantal vogelsoorten beperkt tot enkele weinig kritische soorten als koolmees, houtduif en merel. Het te creëren landschap zal broed- en voedselgebied worden voor extra soorten als grasmus, braamsluiper, fitis, tjiftjaf, zwartkop, tuinfluiter en heggenmus, allemaal struweelvogels die niet in bomen broeden. In de herfst is het mogelijk dat kramsvogel en koperwiek (twee lijsterachtigen) zich tegoed zullen doen aan de bessenoogst. Diverse vlindersoorten zullen afkomen op de bloesems. Ook komt er een poel die vanwege zijn geïsoleerde karakter uiterst geschikt is voor amfibieën. Hierbij is het belangrijk dat de poel geen speelplaats wordt voor honden.

Natuur bouwen is stap één, onderhouden een tweede. Je moet namelijk voorkómen dat bloemrijk grasland, waarop hopelijk de rietorchis terugkeert, gaat verruigen, want dan ben je weer terug bij af. Ook de poel zal onderhouden moeten worden om te voorkomen dat deze dichtslibt. Hier geldt dus: regulier onderhoud houdt de natuur vitaal. Een ideaal en gevarieerd landschap bestaat uit geleidelijke overgangen tussen kruiden, struiken en bomen en een afwisseling tussen open-dicht en nat-droog.

We zijn ervan overtuigd dat deze nieuwe situatie aan de Boekweitkamp met goed onderhoud ontwikkeld en behouden kan worden. Behouden blijft overigens de bomenrij langs de Boekweitkamp, een onderdeel van de hoofdboomstructuur (deze bomen zullen tijdens de bouwactiviteiten worden beschermd).

Natuurinclusief bouwen

Tot slot zet de gemeente zich in voor natuurinclusief bouwen. Dit betekent bijvoorbeeld dat nieuwbouwwoningen geschikt zijn voor dieren om te broeden. Zo zijn huismussen en gierzwaluwen volledig gebonden aan huizen om te broeden (onder dakpannen) en leven sommige soorten vleermuizen ook in onze woningen. Bij nieuwbouw moeten heel specifiek maatregelen getroffen worden, door bijvoorbeeld het inbouwen van neststenen, zodat deze dieren een verblijfplek hebben. Bij de woningen die tegenwoordig gebouwd worden, zit alles vaak dicht waardoor het moeilijk wordt voor deze dieren om een verblijfplek te vinden. Met de projectontwikkelaar van de Tuinen van Wils zijn afspraken gemaakt over het realiseren van verblijfplaatsen. Dus hopelijk vinden vogels en vleermuizen in de toekomst hier hun plek.

Om vogels, vleermuizen en andere dieren te faciliteren is het verder ook belangrijk dat verstening van tuinen wordt voorkomen. Wellicht kan de wijkvereniging hierin een rol spelen. Communicatie naar de toekomstige bewoners wordt belangrijk, bijvoorbeeld om hen te adviseren over een groene invulling van tuinen.